

กฎว่าด้วยการสอนวิชา ของพระยาวิสุทธสุริยศักดิ์

ในการอบรมพนักงานมหาวิทยาลัย สายวิชาการ จัดโดยกองบริหารและจัดการทรัพยากรมนุษย์ มีเอกสารประกอบการอบรม เรื่องหนึ่ง คือ กฎว่าด้วยการสอนวิชา ของพระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ ซึ่งท่านได้ให้แนวคิดในการจัดการศึกษามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ถึงแม้จะผ่านมานาน แต่แนวคิดนี้ยังคงถือปฏิบัติเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี QA NEWS จึงนำมาเผยแพร่ต่อ โดยไม่ได้ตัดทอน แต่เนื่องจากเนื้อหามีจำกัด จึงขอแยกเสนอเป็น 2 ฉบับ

พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ได้ตั้งกฎว่าด้วยการสอนวิชาไว้ดังนี้

การสอนวิชาไม่ใช่แต่เพียงว่ามีนักเรียนมาโรงเรียน และมีหนังสือเรียนมา ครูก็บอกให้เปิดสมุดขึ้นอ่านไป เท่านั้นหาได้ การสอนวิชาเป็นอันละเอียดและเป็นสิ่งที่ครูอาจารย์จะต้องใช้ความสามารถและตั้งใจต่อการในหน้าที่เป็นอันมาก เพราะฉะนั้น จึงได้เรียบเรียงคำแนะนำเป็นกฎไว้ให้ครูและอาจารย์สังเกต และประพฤติตามดังต่อไปนี้

1. หน้าที่ของผู้สอนทั้งหลายนั้น

ให้เข้าใจว่าเป็นหน้าที่ที่จะให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างหนึ่ง ที่จะปลูกความสามารถของนักเรียนอย่างหนึ่ง ที่จะกล่อมเกลาคูปนิสัยของนักเรียนอย่างหนึ่ง ใจความทั้ง 3 ข้อนี้เป็นฐานะของครูบาอาจารย์ที่จะฝึกหัดสั่งสอนศิษย์ ด้วยความประณีตและ สุขุม ให้ความรู้และมีความสามารถที่จะใช้ความรู้ที่มีเป็น เครื่องมือกระทำการงานและให้เป็นผู้ประพฤติดีด้วย จะจำแนก ข้อความออกให้พิสดารเป็นข้อ ๆ ต่อไปนี้

2. ให้อ่านไม่ช้าแต่ให้สอบไล่ได้

อธิบายว่า คือ อย่าให้ผู้สอนถือเอาการที่นักเรียนจะสอบไล่ได้ เป็นใหญ่ ต้องถือว่าการที่นักเรียนมีความรู้ต้องแตกวางขวาง และละเอียดลออเป็นใหญ่ ถ้าผู้สอนตั้งใจเอาแต่สอบไล่ได้ เป็นส่วนใหญ่แล้ว ก็จะทำให้การสอนสะเพร่าและรีบรัด หรือ เลือกคัดเอาแต่สิ่งและข้อที่ต้องสอบไล่เข้ามาสอนโดยเฉพาะ เพื่อจะให้นักเรียนสอบไล่ได้ ถ้านักเรียนคนใดสอบไล่ได้ ด้วยวิธีอย่างนี้ ก็จะไม่เป็นผู้มีความรู้อันแม่นยำชำนาญ และเมื่อ จะต้องการใช้ความรู้ในการทำงานวันใด ก็จะไม่มีความสามารถ ที่จะใช้ความรู้นั้นได้ ดังตัวอย่างว่า สอนในอักษรวิธี ให้นักเรียน ใช้ตัวสะกดใหญ่ถูกต้อง แต่เวลาที่จะอ่านหรือใช้ถ้อยคำพูด ครู ไม่คอยติเล็กน้อย ปล่อยให้อ่านไปผิด ๆ เช่นนี้ ถึงแม้ว่านักเรียน คนนั้นจะสอบไล่ได้ แต่ภายหลังเมื่อไปอ่านหรือพูดใช้ถ้อยคำ ที่ไม่ถูกต้อง ก็จะทำให้ปรากฏว่าเสียภูมิรู้ที่ได้เป็นนักเรียนมา ดังนี้ เป็นต้น

3. ให้เข้าใจ ไม่ใช่แต่ให้จำได้

หมายความว่า สิ่งใดที่สอนเพื่อจะให้นักเรียนรู้ นักเรียนจะรู้ ก็เพราะเข้าใจจึงจะรู้และจำได้แม่นยำ ถ้าเพียงแต่ให้ท่องบ่น ไปตามตำราในถ้อยคำหรือข้อความใด ๆ ก็ดี ถึงจะจำได้ด้วย อาการอย่างนั้นก็ไม่แม่นยำหรือไม่รู้ที่ใช่ สมัยใดในเวลาสอบไล่ก็ดี หรือในเวลาจะทำการงานสิ่งใดด้วยความรู้อันนั้นก็ดี ถ้าไปพบ ที่ผิดระเบียบจากตำราที่เรียนไว้แล้ว ผู้นั้นก็อาจจะบังเกิด ความงงววยในสิ่งที่พบ ดังตัวอย่างว่า ในอักษรวิธีบาลี บอกว่า อักษรที่ 1 สะกด อักษรที่ 2 ตาม ได้ดังนี้ ถ้าวิธีสอนไม่พลิกแพลง ให้เข้าใจ เป็นแต่สอนไปตามระเบียบในตำรา ฉะนั้นเรียกว่าสอน แต่พอให้จำได้ ไม่ใช่สอนให้รู้

4. ให้เกิดความรู้อย่างไม่ใช้บรรจู้ข้อเรียน

หมายความว่า การที่นักเรียนจะได้ความรู้ด้วยการเล่าเรียนนั้น ไม่ใช่ว่า ตำรามีเท่าใดเอามาอ่านให้จบหรือรีบอ่านเสียให้แล้ว เมื่อจบเมื่อแล้วจะเรียกว่าเกิดความรู้อีกหาไม่ ไม่ใช่เช่น ถ้วยแก้วเปล่าแล้วเอาน้ำมาเทลงจนเต็มแล้วก็เรียกว่า ถ้วยแก้วมีน้ำเต็มเช่นนั้น ความรู้เกิดแก่ผู้เรียนเพราะเข้าใจ ในสิ่งที่เรียน และคำอธิบายที่ตรงใจและโทษเหตุผล เพราะฉะนั้น ผู้สอนจึงเป็นหน้าที่ที่จะตรวจตราทดลองสอบสวนให้รู้ ว่า ศิษย์ของตนเข้าใจข้อที่เรียนนั้นหรือไม่ ถ้าไม่เข้าใจต้องหา เลศศุบายมาเปรียบเทียบหรือชี้แจงให้เข้าใจและชี้แจงทั้งเหตุและ ผลในสิ่งนั้น ๆ ดังตัวอย่างว่าจะสอนนักเรียนแต่ว่ามหาดเล็ก เชิญพระแสงโดยเสด็จพระราชดำเนินต้องอยู่ใกล้พระองค์เสมอ เท่านั้นไม่พอต้องอธิบายให้รู้เหตุผลว่า สำหรับเมื่อเวลาต้อง พระราชประสงค์จะได้รับถวายในทันที

5. ให้พอใจในการเรียน ไม่ใช่เรียนอยู่โดยถูกกดขี่

ข้อนี้หมายความว่า การเล่าเรียนบางอย่างมักจะมีความขมขื่น ทำให้เป็นเครื่องเบียดเบียนของนักเรียน นอกจากสันดานอัน เกียจคร้านของบุคคล ความเบื่อหน่ายซึ่งเกิดแก่นักเรียน

ในการเล่าเรียนเช่นนี้ ถ้าจะใช้แต่วิธีการดื้ออย่างเดียวยังให้เล่าเรียน ย่อมไม่สามารถจะสำเร็จได้ดี เมื่อเป็นเช่นนั้น ควรที่อาจารย์ จะใช้เลศอุบายในวิธีการสอนให้ชักพาความพอใจบังเกิดขึ้น คือ เป็นต้นว่าจัดเวลาที่สอนสลับเปลี่ยนกันในวิชาต่าง ๆ เป็นต้น อย่างหนึ่ง ใช้วิธีอธิบาย หรือหาหรือเรื่องที่ทำให้จับใจและชวนสนุก เป็นต้นอย่างหนึ่ง มียกตัวอย่างที่แปลก ๆ หรือเอาเรื่องแปลก ๆ นอกจากตำรามาเทียบเคียงสอนผลัดเปลี่ยนให้พ้นจากสิ่งที่เจนนู เจนตา เบื่อหน่าย เป็นต้น ไม่ยึดเอาแต่ตำราเดินตามไปทุกฝีก้าว ที่ได้ยิว

6. ให้สบาย อย่าให้บ้าเรียนหรือเป็นอันตรายต่อ ความสุข

หมายความว่า มีคนโดยมากที่เข้าใจผิดถือเอาว่า การ เล่าเรียนของเด็กนั้นเรียนให้มากที่สุดเป็นดี ไม่รังเกียจ ในการที่เรียนมากเกินไปจนสมควร สุดแต่บรรพบุรุษให้เพียง คือให้หนึ่ง กับหนังสือ นอกนั้นก็หนังสือ เรียนจนไม่มีเวลาหยุดเวลาพัก นับว่าหมั่นว่าดี เช่นนี้หาถูกต้องตามสมควรไม่ เพราะธรรมชาติ การที่ใช้ความคิดมากเกินไป ความคิดก็รู้จักสึกหรือ หมดเปลืองได้เท่ากับสิ่งอื่น ๆ เมื่อความเหนื่อยล้าบังเกิดขึ้นแก่ เด็กเช่นนี้แล้วก็กระทำให้สติปัญญาไม่ผ่องใสเป็นอันตราย แก่ความคิด หรือกระทำให้ร่างกายเมื่อยชบ ซึ่งจะก่อเกิด ความท้อถอยเบื่อหน่าย หรือทำให้เกิดโรคแก่ร่างกาย เพราะฉะนั้น การที่บังคับให้เรียนมาก ๆ อย่างเดียวย่อมเป็นการผิดควรครุบา อาจารย์ต้องผ่อนผันตามสมควร หนึ่งเป็นต้นว่า นักเรียนกำลัง เล่าเรียนมีเหตุเจ็บป่วยบังเกิดขึ้น ครูเห็นแล้วว่าไม่สบายก็ข่มขืน ให้เรียน เช่นนี้ก็ไม่ถูก เพราะทำให้เจ็บมากไปได้อีก หรือเช่น นักเรียน เจ็บบางอย่าง เช่น เป็นตาแดง คางทูม ถ้าจะขืนให้เล่าเรียนอยู่ ก็จะทำให้เป็นมาก ทั้งโรคนี้ก็จะไปติดคนอื่นได้ด้วย การข่มขืน เหล่านี้เป็นการผิด

7. ให้เป็นสามารรถ ไม่ใช่เป็นแต่ผู้รู้

หมายความว่า บรรดาวิชาทั้งหลายซึ่งสั่งสอนศิษย์ ครุบา อาจารย์จะต้องเอาใจใส่สอบสวนทดลองดูสติปัญญาของผู้เรียน ด้วย ไม่ใช่แต่ว่าถึงเวลามาสอน เลิกแล้วต่างคนต่างไปบ้าน ครูกับ ศิษย์ควรต้องคบหาสนทนาปราศรัยซึ่งกันและกันอันเรียกว่าเป็น เพื่อนกันภายนอกเวลาสอนด้วย การที่คบหากันเช่นนั้นจะทำให้ รู้จักกำลังแห่งสติปัญญา ความสามารถของศิษย์ และเมื่อเห็นว่ ความเข้าใจอย่างไรยังขาดตกบกพร่อง ก็ควรจะหัดให้ใช้ ความคิดพิจารณา หัดให้มีความฉลาดรู้จักคิดรู้จักตรองจึงจะทำให้ บังเกิดความสามารรถปราชญ์ในเรื่องในวิชาต่าง ๆ ที่เล่าเรียนนั้น

เพราะเหตุว่าถึงโดยมีความรู้ แต่ไม่ฉลาดและไม่รู้จักใช้วิชา ความรู้ที่มี ก็เป็นผู้ปราศจากความสามารถไป

8. ให้เป็นคนดี ไม่ใช่แต่มีความรู้

หมายความว่า ความรู้อย่างเดียวแต่ไม่ประพฤติดี ความรู้จะ ไม่เป็นคุณแก่ตัวผู้รู้เท่าใดเลย บางทีถึงมีความรู้มากเท่าใด แต่ ความประพฤติของผู้นั้นไม่ชอบด้วยความนิยมและชนบประเพณี ก็ไม่อาจที่จะเอาตัวรอดได้ เพราะฉะนั้นหน้าที่ของครุบาอาจารย์ ย่อมต้องเป็นธุระเอาใจใส่ในการสั่งสอน ในส่วนความประพฤติ ด้วย มิให้ละเลยเสีย

9. ให้ประพฤติ ไม่ใช่แต่ให้จำ

บรรดาข้อห้ามการประพฤติชั่ว และข้อชักนำความประพฤติดี เป็นสิ่งที่ผู้เล่าเรียนจะเรียนและประพฤติตามด้วย มิใช่แต่ว่า เรียนไว้สำหรับจำได้เท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของครุบา อาจารย์จะคอยตักเตือนว่ากล่าว ทักท้วงเสมอในการที่เห็น ความประพฤติมิชอบบังเกิดแก่ศิษย์ตน เพื่อจะได้ตัดแปลงแก้ไข ความประพฤติอันมิชอบนั้นให้เสื่อมสูญไปเสมอ

10. ให้ทำดีเอง ไม่ใช่เพราะต้องควบคุม

การที่นักเรียนจะไม่ทำความชั่วก็ดี หรือจะประกอบความดีก็ดี ควรที่ผู้สอนจะเปิดโอกาสให้นักเรียนกระทำด้วยตนเอง คืออย่า ให้เป็นว่าครุบาอาจารย์ต้องอุ้มชูอยู่ เหมือนเด็กทารกที่จะให้ กระทำดี หรือควบคุมอยู่เหมือนคนคุมคนโทษที่จะไม่ให้กระทำชั่ว ครุบาอาจารย์ควรจะเป็นแต่ผู้ชี้หนทางแห่งความดี และกันกีด หนทางแห่งความชั่วเท่านั้น แลเปิดโอกาสให้นักเรียนมีอิสระภาพ แก่ตนเองที่จะกระทำความดีรักษาความดีและไม่กระทำชั่วด้วย ตนเอง โดยมีได้รู้สึกรู้ว่า ต้องทำดีเพราะต่อหน้าผู้ควบคุมดูแลอยู่ ดังนี้จึงจะเป็นการฝึกสอนที่จะให้นักเรียนมีอุปนิสัยอันดีติดไปใน สันดานและประจำอยู่เสมอ

ฉบับนี้มีส่วนที่เสนอได้เพียง 9 ข้อ ส่วนที่เหลืออีก 4 ข้อจะนำ เสนอในฉบับต่อไป

“... สิ่งที่ยังต้องการในโรงเรียนมณฑลเสด็จหลวง คือ ใ้การศึกษาเป็น เสร็จมีอรรถาไ้เก้กเป็นยาวอันดีนารัก และเป็นแพตเมองศ์ ไม่ใช่ทำสาย บุคติกภาพเสียมกโดยบรรทุกงักสุยและระบบการ่าง ๗ สงไป ข่ายงการใ้การศึกษาเป็นสิ่งตั้งงาม จนอ้าไ้เก้กตั้งงกไปแล้ว วมกสับมาคิกถึงในวังข้างหน้ายวยามภาทภูมิโ...”

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี